

REDACTIA:

si
ADMINISTRATIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurese, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.
Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Cultura teologică.

A fost o vreme, când poporul românesc era izolat de lumea culturală, legat de gîla iobăgiei; și lângă el era preotul numai, un înger păzitor, cu molitvelnicul în mână și cu gândul la Dumnezeu. Așa s'a contopit sufletul poporului cu al preotului său, într'o credință și simțire.

Toată cartea preotului era — pe lângă cele rituale — *Cazania* și *Pravila*; prima cu învățăturile ei morale, a doua cu îndrumările ei canonice. Și atîta era destul, pentru trebuințele sufletești ale poporului analfabet și izolat de lume. Celelalte le făcea cartea vieții.

Tot omul de bine trebuie să-și aducă cu pietate aminte de acest tip de »părinte« al poporului românesc.

Dar *poporul românesc n'a putut rămînea izolat de procesul civilizației*. Cultura, prin mijloacele ei de comunicație, a încopciat cea mai îndepărtată colibă de centrele culturale, cari s'au format cu timpul; apoi obligamentul școlar și militar — au ridicat tinera generație din cuibul familiar și au pus-o într'o nouă situație, care reclamă mai multa îngrigire sufletească.

Lipit cu sufletul de popor, a rămas și în această nouă fază, preotul român. El s'a pus în fruntea mișcărilor sociale și a așezămintelor culturale; a rămas același bun »părinte« sufletească al poporului și va trebui să rămîna, căci această se ține de misiunea lui.

Nu mitropolitul Șaguna a inventat biserica națională. Șaguna este numai reorganizatorul ei.

Apostolul Pavel este cel-ce a ostenit mai mult, pentru *organizarea bisericilor naționale*; și canonul 34 apostolesc e o clasică mărturie despre aceea, că fiecare națiune avea pe episcopii săi, cu mitropolitul în frunte, chiar de pe temerurile apostolești. Prin urmare, caracterul național și-l are biserica chiar din câmpul sfințelor canoane, fără de cari Șaguna nu putea face ce a făcut.

»*Legea românească*« cu »*popa românesc*«, nu este altceva decât o simbolizare poporală a caracterului național al bisericii și a preotului ei.

Profetismul s'a dezvoltat și a înflorit în timpurile grele ale pregătirii de mîntuire. Tot aceasta este și psihologia apostoliei; ea de asemenea, din lupta pentru Hristos s'a înălțat la cununa martiriului. *Tipul național apostolesc* al preotului românesc, tot din soartea sbuciumată a neamului românesc s'a oțelit.

De acest tip de preot se inspiră poetul neamului românesc O. Goga, lui i-se închină cu venerațiune bătrîn și tiner deopotrivă; lui îi zice, cu poetul nostru, toată suflarea românească:

„Cuvine-se hirotonirea,
Cu harul cerurilor ție,
Drept vestitorule apostol
Al unei vremi ce va să vie!“

Dogmele și canoanele n'au nimic a face cu preotul dlui Goga, nici cu raiul; căci nici acolo nu putem ajunge, decât prin corecta »scriere românească«; iar pentru dl Iorga »biserica românească dela noi este *Casa națională* a satului și nu o cetățuie de luptă dogmatică, nu un cuib de castă«. De cultură teologică nu e nevoie, zic acești doi apostoli ai culturii românești; și dănsii exprimă opinia generală a intelectualilor noștri ortodoksi — surprinși de apariția unei reviste teologice în Sibiu!

Dacă toți românii ar avea cultura și mai ales inima dlor Goga și N. Iorga, atunci sub oblăduirea lor s'ar putea organiza o biserică națională, fără dogme și canoane, luându-se în locul acestora, drept element pozitiv, subiectivitatea, ori individualitatea lor, fenomenală.

Dar vedem, că oricât de număroasă e românimea dincoace de Carpați, numai pe un Goga îl are; iar cea de dincolo numai pe un N. Iorga; și și dănsii sunt supuși procesului schimbării și neapărat descompunerii; și atunci... s'a isprăvit cu pozitivismul lor.

Pozitiv este numai ceea-ce există peste condițiunile spațiului, timpului și peste tot a procesului de dezvoltare istorică, adică ce este dumnezeesc. Biserica dar, nu se poate susține decât pe bazele ei pozitive, pe dogmele și canoanele sale adică pe credința oamenilor și legile dum-

nezești, din cari izvoarește caracterul național al bisericii și prin cari este asigurată pe vecie ființa ei.

Înainte de secolul al 19-lea, în viața cetățenească nu există idea națională, dar în biserică a existat; și clerul, din și prin misiunea lui, a naționalizat și pe acele vremuri barbare. Se poate întâmpla, să revină acele timpuri, dacă nu feudale, internaționale, când idea națională nu va mai exista în viața cetățenească și nici d-nii Goga și N. Iorga nu vor mai fi, să facă apostolia ei. *Canioanele bisericesti, cari dau caracterul național bisericii, și atunci vor susține naționalismul, prin organizarea bisericilor după națiuni.* Biserica națională, pe baze dogmatice și canonice, e o *pozitivitate sinonimă cu vecinicia.*

Totul tinde spre perfecționare, pentru că, după dogmele bisericii, aceasta este misiunea omului aici pe pământ; și Mântuitorul Hristos zice: »Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru din ceriuri desăvârșit este«.

Fiecare clasă de oameni lucrează pentru perfecționarea științei sale speciale, pentru a fi mai de folos misiunii sale. Numai clerul — chemat, după misiunea lui, de a fi *înainte-mergător în procesul de desăvârșire*, — să rămână staționar? Să pună lumina sub obroc?

Cultura teologică a clerului o socotesc de o chestiune de principiu, căci numai din înălțimea ei poate fi preotul în poziție dominantă față de curentele intelectuale; și numai ea nobilizează desinteresat sentimentele sociale, numai ea este izvorul *pozitiv* al idealizmului.

Dar într'o țară îngrămadită de atâtea confesiuni, de atâtea limbi, de atâtea prejudeții, de atâtea dușmănie și de atâtea corupție, cum și-ar putea preotul păstra ortodoxia sa, cu idealurile ei, dacă nu ar cultiva-o? Oare n'ar fi copleșit de o cultură străină, care este — o negațiune a educației ce se dă preoțimei în seminarele noastre ortodoxe românești, din cari la noi a răsărit *tipul preoțesc idealizat* de poetul Goga?

È fermecătoare icoana zugrăvită de dl Goga, despre »chemarea preoțească«, dar motivele și concluziunea nu sunt ale noastre.

Credința religioasă nu va fi tocmai fatul »înclinărilor sufletești ale neamului românesc« nici nu eschide »poruncile vremilor nouă«. După noi, cartea despre Dumnezeu nu este în contradicție cu cartea neamului românesc, ci mai vărtos e soarele ei dătător de viață.

Pe cât de înălțător este pentru noi prinosul ce se aduce *bisericii naționale*, pe atât de deprimătoare trebuie să fie cruda constatare, că s'a slăbit într'insa credința religioasă, temelie pozitivă a ei; a ajuns acea biserică, să fie purtată pe aripele sentimentelor sociale, atât de mult expuse influențelor externe.

De unde aceasta stingere a credinței din societatea noastră cea mai bună?

Din neglijența preoțimei, care la timpul său n'a catehizat tinerimea. Acum, când din lină devenit bărbatul, care și-a format maximele vieții sale pe cunoștințele și experiențele proprii, prea târziu de a-i mai vorbi despre sacrament și despre rai, căci el își are filozofia vieții formată, după împrejurările între cari trăiește și cari sunt foarte variate și căprițioase. Aceasta o misiune pastorală, se resbună acum crud, asupra preoțimei, prin indiferentismul religios, care atâtea primejdii poartă în sinul său și dela care numai un pas este până la indiferentismul național.

Fie aceste lucruri constatate, din incident dat, spre a se trezi preoțimea, că suntem în primejdia de a nu mai fi înțelși de către proprii fii sufletești, pe cum dovedește cuvântul cântărețului național, glasul fiului celui iubit bisericii noastre naționale, — dacă nu ne va întoarce »la rugăciuni și slujba cuvântului«, la intensivă păstorire a credincioșilor, mai pres de toate *la catehizări și amvon*, unde nu te pot urca numai »cu inima în dinți« ci după *profundă învățătură și multă carte a sfintei teologii*, spre a avea de unde cultiva ogorul și sămăna sămânța cea bună a vieții creștinești.

Cu cât sunt mai multe buruenile vieții, atât mai intențivă cultură se recere în ogorul sfânt. Mi-se va admite reflexiunea, că multă ruiană crește acum pe ogorul cel sfânt al bisericii naționale.

Iată pentru ce este nevoie de cultura teologică, pentru ce trebuie să se cultive știința teologică cercuri cât mai largi.

R. Clorogariu

Adresa

I. P. S. S. Arhiepiscopului și Mitropolitului Ioan Mețiu și a Sotilor Săi P. S. S. Episcopi, ca reprezentanți ai bisericii române greco-orientale din Ungaria și Transilvania, la Excelența Sa Conte Apponyi Albert Ministru reg. al Cultelor și al Instrucției Publice, în chestia proiectului de lege despre dotățiunea și raporturile de drept ale învățătorilor dela școlile profesionale și comunale, prezentat Camerei

Excelența Voastră,
Domnule Ministru,

Proiectul de lege despre raporturile de drept școlilor populare profesionale și comunale și des retribuțiunile învățătorilor comunali și confesionale care proiect, Excelența Voastră având în vedere reșele instrucției populare, l-ați prezentat Camerei ziua de 21 Februarie a. c. — atinge în mod esențial viața internă a confesiunilor susținătoare de școli mai ales taie adânc în drepturi autonome ale bisericii noastre, drepturile asigurate prin legile fundamentale ale țării. Ne vedem dar nevoiți a da es

siune celor mai serioase nedumeriri ale noastre în fața faptului, că autorităților confesiunilor susținătoare de școli nu li-s'a dat ocaziune, după cum s'a practicat în trecut, a se pronunța de mai înainte asupra acestui proiect, dar mai ales, că nu ni-s'a dat ocaziune, ca în ce privește acest proiect important, să ne putem spune în interesul bisericesc observările și nedumeririle după studierea lui cuvenită.

Prin procedeul acesta am ajuns în acea situație regretabilă, că în Camera țării se va lua în dezbateră un proiect de lege de o însemnătate atât de mare și care atinge în esența lor drepturile autonome ale confesiunilor, fără ca aceste confesiuni interesate să se fi putut pronunța mai înainte, și astfel în dezbateră acestui proiect de mare importanță nu se vor cântări argumentele deosebitelor vederi, ci factorii hotărâtori vor fi proporțiile de forțe ale partidelor politice.

Între astfel de împrejurări, după ce ni-a lipsit timpul fizic necesar pentru un studiu prealabil al proiectului de lege prezentat și luat în dezbateră, suntem nevoiți a declara, în general, că față de toate aceste dispoziții ale acestui proiect mai nou, cari sunt vătămătoare pentru autonomia bisericeii și pentru dezvoltarea instituțiilor noastre culturale, — dispoziții cari sunt de acelaș înțeles cu dispozițiile proiectului anterior, Berzeviczian, — stăruim și la acest loc, pe lângă observările și nedumeririle, pe cari le-am exprimat în adresa noastră prezentată împotriva aceluși proiect, la 19 Iulie 1904 sub nr. 207 N. domnului Ministru reg. ung. de culte și instrucție publică.

Cu satisfacție am luat act de declarația Excelenței Voastre făcută în Camera deputaților, anume că Excelența Voastră, din convingerea obiectivă, nici pe departe nu voii să contestați dreptul confesiunilor de a ridica și a susține școli, sau de a le împiedeca în exercitarea acestui drept al lor.

Această declarație importantă a Excelenței Voastre ne îndreptățește a îndrumă binevoitoarea atențiune a Excelenței Voastre, deși numai clipa din urmă, asupra dispozițiilor mai esențiale ale proiectului de lege prezentat spre dezbateră, cari sunt vătămătoare pentru drepturile autonome ale bisericeii noastre și cari au înrădăcinare lăncezitoare asupra dezvoltării instituțiilor noastre culturale și anume:

1. La regularea salariului fundamental prevăzut în §. 2 al proiectului de lege, ori cât de mult dorim noi îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor noștri populari, — se face o săritură mare dela salariul fundamental stabilit în legea de mai înainte — și, în general, salariul fundamental proiectat nu e în proporție cu forțele materiale ale susținătorilor de școli: chiar din acest punct de vedere suntem de părerea, că în conformitate cu hotărârea ce s'a adus în cel din urmă congres bisericesc al nostru, — minimul salariului fundamental ar fi a se stabili în suma de 800 cor. anual.

E vătămător și aliniatul al treilea al §-lui 2, în sensul căruia aplicarea învățătorilor ajutători, se poate face numai în cazuri excepționale, cu permisiunea comisiei administrative și numai pe lângă un onorariu de 800 coroane, pe când dreptul de a aplica învățători, prin urmare și dreptul de a aplica învățători ajutători, face parte dintre drepturile autonome ale confesiunilor și comisiunea administrativă poate numai să controleze exercitarea acestui drept. Aliniatul din urmă al §-lui 2, care tratează despre susținerea școlii și numirea de învățători ajutători în posturile interimal vacante, e a se modifica în sensul ca „la caz de moarte a unui învățător, văduva și orfanii lui, respective copiii lui sub 18 ani, au să primească, în curs de un an

dela data morții, jumătate din leafa fundamentală și o jumătate de an au dreptul să rămână în casa învățătoarească“.

Desconziderându-se această modificare, comunitățile bisericești susținătoare de școli, nu sunt în stare să plătească onorariul învățătorilor ajutători ce vor trebui aplicați.

2. Cvinvenaliile contemplate în §-ul 3 al proiectului, găsim că sunt foarte oneroase, atât pentru susținătorii de școli, cât și pentru vistieria statului și fondul de pensioane regnicole al învățătorilor; chiar de aceea, în conformitate cu principiile articolului de lege XXVI din 1893, ținem ca aceste cvinvenalii să se stabilească în 100 coroane de așa fel, ca după un serviciu de 40 ani cvinvenaliile să fie egale cu salariul fundamental.

În ce privește distribuția cvinvenaliilor, conziderând că la confesiunile autonome școlile elementare populare nu sunt susținute de biserica întreagă, ci de comunitățile bisericești independente și organizații speciale și neatârnatore de celelalte — punctul din urmă al §-lui 3 ar fi a se înlocui prin următoarea dispoziție: „În cazul când un învățător confesional aplicat definitiv concurează de bunăvoie, la alt post învățătoresc, va avea drept la cvinvenalii în proporția serviciului împlinit în acest post din urmă“.

3. Dispoziția §-lui 9 din proiect, în sensul căreia în ce privește prețuirea în bani a imobilelor și retribuțiilor în natură se poate face apel la comisiunea administrativă și împotriva hotărârii acesteia recurs la judecătoria administrativă, — știrbește sfera de competență a autonomiei bisericeii noastre și dreptul ei garantat prin articol de lege XXXVIII din 1868, pentru că în ce privește stabilirea veniturilor și competențelor învățătorilor confesionali, între marginile legii, autoritățile confesionale sunt competente, și autoritățile politice administrative nu pot avea decât dreptul de control.

4. În punctul a) al §-lui 15 din proiectul de lege la stabilirea raporturilor personale ale învățătorului dela o școală populară ajutată de stat, precum și la stabilirea evaluei lui în ale limbei maghiare — i-se dă comisiei administrative o sferă de competență, pe care n-o merită nici decum, deoarece evaluea învățătorului se adevărește prin un certificat oficial, așadar printr'un document public, extradat de comisia examinătoare competentă și semnat de inspectorul regesc ca comisar ministerial.

5. În aliniatul prim al §-lui 0 din proiectul de lege, acel drept al autonomiei bisericeilor susținătoare de școală, conform căruia planul de învățământ și manualele școlare le stabilește autoritatea bisericească pe lângă controlul statului — e restrâns, ba chiar grav vătămător.

Dispozițiile cuprinse în §-ul 20 al proiectului se ciocnesc cu drepturile de instrucție liberă a bisericeii. Aceste dispoziții sunt superflue și nebazate, căci atât în ce privește planul de învățământ, numărul orelor, precum și cuprinsul manualelor de învățământ, organele statului își au dreptul de control, iar guvernul dreptul de a interzice. De altcum e exclusul cazul, ca în școlile noastre confesionale să întrebuițeze cărți cenzurate și aprobate de autoritățile bisericești, cari să fie excepționale din punctul de vedere al statului.

6. Dispozițiile cuprinse în §-ul 21 al proiectului de lege, referitoare la alegerea și la instituirea în mod definitiv a învățătorilor din școlile populare confesionale ajutate de stat, nu numai că restrâng drepturile autonome ale autorităților școlare confesionale și

ale comunităților bisericești susținătoare de școli, ci le și vatămă adânc, ba le invalidează chiar cu desăvârșire. Afară de aceea dispozițiile din §. 21 al proiectului de lege referitoare la limitarea aplicării învățătorilor confesionali sunt diametral opuse cu dispozițiile speciale cuprinse în punctul a) al §-lui 15 al aceluiaș proiect, care stabilește condițiile, în cari le dă ajutorul de stat. Anume, conform punctului a) al §-lui 15 al proiectului de lege ajutorul de stat se dă numai învățătorilor aplicați definitiv — așa dară alesi pe baza de drept și evalificați după cum cere legea — iar prin această dispoziție din urmă e exclusă posibilitatea de a se dă ajutor de stat învățătorilor neaplicați în mod definitiv.

7. În sfârșit referitor la aplicarea învățătorilor în caz când s'ar ridică la valoare de drept dispozițiile amintite mai sus adânc vătămătoare pentru autonomia noastră, termenile statorite sunt imposibil de ținut, pentru că în înțelesul statutelor noastre timpul de concurs e cel puțin 30 zile, căruia îi urmează respectarea termenului de recurs și procedeul ce privește întărirea alegerii.

Prin dispozițiile noului proiect de lege referitoare la disciplinarea învățătorilor confesionali se restrâng în fond drepturile esențiale legalizate autonome și disciplinare asupra învățătorilor, ale bisericii noastre, garantate de art. de lege XX, §. 3 din 1868, asemenea și Statutul-Organic al bisericii noastre bazat pe acești articoli și sancționat prea grațios de Majestatea Sa, precum și de art. de lege XXXVIII din 1868, ba se scot chiar din valoare, întru cât pe de-o parte se garantează în §. 23 al proiectului comisiei administrative un anumit cerc de activitate pentru examinarea sentințelor aduse de forurile judecătorești ale bisericii noastre, iar pe de altă parte § 24 al proiectului dă comisiei administrative putere judecătorească asupra învățătorilor confesionali, cu desconsiderarea autorităților bisericești competente, respective a forurilor disciplinare, și o îndreptățește ca în cazurile înșirate acolo să aplice procedura disciplinară independent împotriva învățătorilor confesionali și să aducă hotărâre în merit.

În urma dreptului de suprem control înaltul guvern poate controlă procedurile autonome ale forurilor noastre bisericești și școlare și întrucât aceste nu-și împlinesc chemarea, le poate detrage eventualul ajutor de stat, ba poate chiar, după o prealabilă admoniare, închide școlile necorespunzătoare, sau — ceace noi credem de imposibil — pe cele ce lucră pe căi anti-patriotice. Nu putem însă conșidera de îndreptățit, potrivit și echitabil faptul că și altă autoritate pe lângă cea bisericească să poată exercita drept de disciplină asupra învățătorilor confesionali.

Faptele potrivnice statului, constituind un fapt punibil, judecata asupra lor poate fi îndrumată exclusiv numai la cercul de activitate al forurilor judecătorești independente. În astfel de cazuri forurile disciplinare ale învățătorilor pot lua dispoziții numai pe temeiul hotărârilor respectivelor foruri judecătorești, pentru că altcum s'ar deschide cale destrăbălărilor politicei militante de a intra în sanctuarele școlii, iar învățătorul ar cădea jertfa patimilor politice.

8. În sfârșit conșiderăm de necorect și nejust §. 26 al proiectului, prin care se țintește pedepsirea comunei bisericești ca susținătoare școlii pentru neglijența, sau defectele învățătorului.

În legătură cu excepțiunile și gravaminele înșirate mai sus, trebuie să declarăm, că nici termenele stabilite în § 23, pentru încheierea procedurii disciplinare nu pot fi respectate, pentru că învățătorul ce are să fie

tras în cercetare disciplinară, conform regulamentului disciplinar se poate folosi de remediu de drept și așa în acest caz e esluză posibilitatea, ca procedura disciplinară să se poată termina în curs de trei luni.

Pe baza motivelor înșirate mai mult în general mai sus, cu adânc respect rugăm pe Excelența voastră ca să luați dela ordinea de zi proiectul de lege prezentat Camerei, să-l prelucrați din nou după ascultarea prealabilă a autorităților confesionale interesate mai de aproape și proiectul prelucrat să-l prezentați din nou, iar întru cât ați crede că aceasta nu se poate face la dezbaterea proiectului deja prezentat să bine-voiți a contribui cu efect la schimbarea, în direcția dorită de noi, a dispozițiilor excepționale de noi.

Primiți Excelență, expresia sincerei noastre stimă și respect.

Sibiiu, 2 Martie 1907.

În numele bisericii române greco-orientale din Transilvania și Ungaria.

Neglijenții nostri.

Maritul nostru Congres ținut în toamna trecută, — ca paznicul cel mai treaz al vieții noastre bisericești și școlare — precum de altă dată așa și în cursul ședințelor din urmă, a cerut să i-se deie seamă despre fluctuația cunoscătoare a numărului, ca așa din cifrele prezentate, să se poată constată sporul în credință, ori lăpădarea și recederea față cu obligamentele creștinești.

Nu știu diecezele surore fost-au în plăcută clipă de a vesti scăzământ la rubrica »conviețuirii nelegiuite«, ori mărturisit-au și ele cu frunte răvășită sporul concubinilor, noi cești din dieceza Aradului și Orazii-mari însă, la congresul din urmă am fost necesități să arătăm marile adunări groaznica cifră de 10.824, adică zece mii opt sute două zeci și patru de concubini. Numărul acesta îl învederează rapoartele Vechei Consistoare despre fluctuația poporului, înaintate sesiunii sinodului din 1906. N'ar fi spaimantătoare aceasta rubrică a concubinilor, plumbu desnădejdiei n'ar picură peste noi, când am observă că valorile vieții bisericești sparg an de an din țărnișă viețuirii nelegiuite, — dar când vezi că grosul nupturienților din 1904, numai pe teritoriul diecezei Orazii-mari s'a urcat cu 22% cazuri în decursul unui an, — atunci, zic, dacă ai fie numai o scânteie de dragoste față de bunăstarea noastră religioasă-morală, trebuie să te cuprindă un sentiment de jale, că vezi destrămându-se pânza legii strămoșești, care ne-a păzită de moloh veacuri d'arândul.

Pentru a stavili acest rău — nu se poate nega — organele bisericești și-au făcut datorită — cum și cere importanța chestiunii — împreună ținând circulare în acest merit. Prin nr. 49 Maritul Congres înzistă b. o. ca preoțimea să delimitare sub greumântul răspunderii însoțirile nelegiuite bisericești, iar prin concluzul nr. 50 să provoacă oficiile parohiale să prezinte pricina d

care crește această buruiană pe toate mejdiile noastre. Și amăsurat acestor rânduiri preoțimea ce face? Făgăduiește că va delătura răul și respiră pe hârtie pricini de pricini după cum li-se îmbie împrejurările în parohie; — între credincioși face preoțimea vorbă despre acest lucru, unul prinde sfatul, altul se mântue că nu-i gata încă, celalalt pocnește în deget și răzbește că »treaba mea de lucrul meu«. Toate aceste le vede preoțul, încearcă să dreagă lucrul cu sfat, cu blândețe, dar nu iese la potriveală și se încrucește de atâta păgânie.

În afacerea asta a nelegiuirilor vina o poartă în parte și preoțimea, (dar nu în tot locul ci numai în unele), răul propriaminte izvorește însă din *latitudinea legilor civile*, din bagatelizarea tainei căsătoriei prin faptul, că se încheie întâiu căsătoria înainte forurilor rigide, mute ale statului și numai apoi se întorc mirii (nu toți) la altar sub steagul bucuriei bătut în zurgălăi conform obiceiurilor strămoșești.

Dacă consultăm statistica fluctuațiunii căsătoriilor din ziua intrării în vigoare a legilor civile, ne izbește de loc în față recirea gradată a credinții față cu așezămintele noastre bisericești. Spre lămurirea acestui lucru, spre a dovedi răul ce au adus legile civile pentru moralitatea obștei noastre ortodoxe, voiu aminti un caz numai. — Într'o comună vecină în decursul acestui carnaval, numărul nupturienților s'a sporit cu optsprezece cazuri. Tinerimea materialistă de azi adevca cunoscând *latitudinea legilor civile de căsătorie*, pentru a încunjură cheltuelile ce reclamă o nuntă cinstită amăsurat obiceiurilor românești, se uită de sine și riscă cu toată hula oamenilor păgâneasca faptă de a fură fata, calcând deci în picioare sentimentele omenești. În meritul acestor sălbăticii sunt legați câțiva paragrafi în legi dar cine-i cinstește? — nime. În sarcina forurilor noastre bisericești cade deci datorința să provoace din oficiu administratia statului ca aceste obscenități să le urmărească cu stricteță, căci înveninează societatea omenească. Aceste moravuri ar încetă, cred, îndată-ce s'ar observă paragrafi, cari — așa socotesc — nu sunt croiți pentru a sărgul putrejunea în corpul moral al statului, ci pentru a cristaliza moralicește vulgul ce susține țara.

* * *

În rostul acestor rânduri, — fiind vorba despre traiul nelegiuit — fie-mi iertat a mă opri o clipă la o împrejurare. Pe teritoriul Consistoarelor noastre, de prezinte avem vr'o 150 de preoți văduvi, cari loviți de soarte sunt nevoiți a-și purta greul vieții mângându-se cu orfanașii

unii, alții sleindu-și zilele împrejmuiți cu străini. Din ceata preoților izbită cu văduvie o bună seamă nu-și ține pentru ducerea gospodăriei rudinii (căci poate n'are) ci-și încredințează casa și lucrurile ei, unei femei străine, care cu voia preotului — de multe ori — trece înaintea lumii cași o preoteasă, bucurându-să cu fiii ei nelegiuiți de toate drepturile și favorurile. Chestiunea aceasta e una dintre cele mai gingașe și mai anevoios de scos la mal, drept ce nici n'am gândul și norocul de a prezentă cărarușa fericită pentru delăturarea acestei încorectitudini, ci cu sfilă și bunăvoința mă apropriu de afacere, mărginindu-mă și servindu-mi ca satisfacțiune dacă pot spune o vorbă bună în interesul vieții bisericești.

Preoții, au chemarea să delătore greșelile, obiceiurile rele prin marcarea celor folositoare; amăsurat acestei misiuni, dacă te puni să-l sfătuești pe cutare, că-i păgânie a sta necununat, deci să se hotărască odată la pașul cununiei, — și-se ripostează că, nu-i rușinos acest lucru dacă-l pot face popii, cari au stup de copii nelegiuiți în casă. Îți spune și aceea, că știe preoți cari sunt din pat nelegiuit și poartă jugul lui Hristos cu numele tatălui nelegiuit, știe cocoane destule ajunse preotese sub numele falsificat, și tot așa poți să auzi șireag de destăinuirii, jignitoare nouă tuturor. Aceste lucruri și-le replică oamenii, cu aer de mântuială în obligamentele căsătoriei, și preotul în fața lucrurilor mai acopere una și scuză alta, fiind sfârșitul tuturor: o încolăcială, o înțepare veninoasă care se vindecă cu greu.

Precum plebea din Atena primia cu hohot pe acei oratori, cari urcau tribuna și spuneau adevăruri cu cari nu-și conformau individualitatea, așa nu putem nici noi desfășura — fără riscul dumeririi — înaintea credinciosilor, înalta datorință creștinească, de a se uni prin taina cununiei toate părechile de oameni ce trăiesc în nelegiuire; și acest gând cu deosebire pân'atunci nu-l putem mărturisi cu atâta tărie, pânăce sunt așa de bătătoare la ochi greșelele în privința aceasta la paznicii legii — la preoți. — Deducțiunea acestui lucru ce-ar fi deci alta, ca a strădui din toate puterile ca aceasta încorectitudine diamentral opusă misiunii pastorale, — la a cărei delăturare se reclamă trezvia unui deceniu întreg chiar, să o restabilim din zi în zi, acomodându-se acestui principiu întâiași dată preoții ajunși în inconsolabila stare a văduviei, și apoi toți acei confrăți, asupra cărora va trimite Dumnezeu această nenorocire, care, la drept vorbind, avem să o purtăm cu resignațiunea ideală arătată de Iov.

Subtilitatea împrejurării o pricepe tot omul de bine, dar pentru înaltul scop al misiunii,

trebuie să micșorăm toate grijile lumesti, căci numai așa ne afirmăm ca ostași vrednici ai Celui ce pentru »slobozirea lumii« a fost crucificat.

F. Oșorheiu, la 18 Ianuarie 1907.

Petru Popa,
paroh.

Contribuțiuni la istoria bisericii noastre.

Sub titlul »O alegere de episcopi moldoveni în 1557—8«, publică »Răvașul« din Cluj (V. 9). un studiu, scris de d-l N. Iorga referitor și la relațiunile din Ardeal.

Studiul învățatului istoric a fost provocat de o notiță informativă, scrisă în limba slavonă, pe un liturghier slavon din veacul XVI aflat de d-l Dr. E. Dăianu la Pata (lângă Cluj).

Reproducem aci notița din cestiune, cum și expunerile d-lui N. Iorga, atrăgând atențiunea doritorilor de conștiințe istorice — relative la relațiile bisericii noastre, din trecut, din Ardeal și ale celor din țările românești, și asupra broșurei aceluiasi învățat istoric: »Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul întemeitori ai bisericii Românilor din Ardeal«.

Iată pe românește, ce spune notița slavonă:

„În anul 7066, în zilele bine cinstitorului de Hristos iubitorului Domnului nostru Io Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țării Moldovei, și pe aceeași vreme răposând în țara noastră a Moldovei doi episcopi: episcopul George, așezat de Dumnezeu în Scaunul din Rădăuți și alt episcop, Macarie din părțile de jos, din târg dela Roman, și atunci bine-credinciosul și de Dumnezeu așezatul și cu bune fapté infrumusețatul Io Alexandru Voevod cu a lui înțelepciune a făcuț sobor, ales patru episcopi și se întăriră doi episcopi; unul Chir Anastasie de Roman și celalalt la Mitropolia din Rădăuți, Chir Eftime, și atunci s'a început și s'a săvârșit această carte, Liturghie, cu mâna mult greșitului și smeritului preot rugătorul popa Mihail.

Acestă carte care e de Dumnezeu născotiță și pe care a cumpărat-o roaba lui Dumnezeu Axina, pentru mântuirea sufletului, a dat-o la bramul sfântului lăcaș al marelui mucenic a lui Hristos Dimitrie și în mâinile preotului Petru și așa a dat-o pentru rugăciunea sa ca nu cumva să se vândă, ori să se instrăineze, iar cine s'ar ispiti să o ia, să fie blăstămat de Hristos, Domnul nostru, în veci Amin“.

Unul dintre cei doi episcopi morți în anul vechiu Septembrie 1557 — Septembrie 1558, e deci George de Rădăuți, căruia îi urmează Eftimie. Pe care nu-l cunoaște Germanul Wickenhauser, care a scris la 1890 istoria acestei episcopii ce se numește cu dreptate aice „Mitropolie“, căci acolo s'a întemeiat cea dintâiu mânăstire cu un stareț-Vlădică în „țara Moldovenească“ din părțile nord-vestice, a lui Bogdan, Maramureșanul, începător, „descălecător“ al Moldovei. El vine după Mitrofan, care se întimpină la 1551.

Eftime a fost un arhiereu îndeosebi iubit de Vodă Lăpușneanul, care pe vremea lui a și înădit biserica făcută de Ștefan-cel-Mare. Sub același Domn grozav însă el fu înlocuit cu un anume „Dimitre“, care e ucis

în 1565 pentru că stătea în fruntea unei reșcoale. Se pare că de aceea Lăpușneanul îl scose, căci Eftimie se învoise a sluji la încununare ca „Ioan-Vodă“ a isticului Grec Despot, care-l gonise pe dânsul, Aesandra Vodă.

Macarie cel mort în 1557 e cronicarul, care a lăsat pomenirea faptelor lui Petru-Vodă Rareș, a luptelor lui în multe părți, și în Ardeal chiar, din care a cucerit o bună parte, alipind-o la țara sa. De loc din Putna Gheorge se arată vrednic urmaș al răposatului cărturar. Sub alt Domn fără milă, Ion cel-Cumplit, el ocupă cea mai înaltă treaptă a Bisericii moldovenești căci ajunsese mitropolit (dela 1571); în 1578 el fu scoț însă din Scaunul arhipăstoresc, tot pentru motive politice. Mai târziu, în 1579, el scria Papei Grigorie al XIII-lea făgăduindu-i Unirea bisericii moldovenești cu Roma catolică. De atunci i-se pierde urma.

Notița din Liturghia dela Pata are isemnătatea de a întări unele lucruri, care se știau, de a scoate în lumină pe Vlădica George de Rădăuți, de a ni arăta că în veacul al XVI-lea episcopia rădăuțeană era privită tot ca o Mitropolie. Și mai ales din ea vedem cum se făceau alegerile de episcopi pe acea vreme.

Lăpușneanul nu se încumetă a numi el, ci strâng sobor. Din acesta fac parte patru episcopi, adevărat Mitropolitul și trei străini (căci episcopia de Hus nu era încă pe atunci). Unul din ei va fi fost episcopul de Vad, în părțile someșene, care atârnă de Moldova în ceea ce privește ierarhia, cealaltă doi ar fi Greci pribegi la Curtea moldovenească.

Când în 1600, Mihail Viteazul schimbă pe tot arhieriei Moldovei, cari, ținând cu invinsul Ieremia Movilă, fugiseră în Polonia în urma Domnului lor, el făcu sobor pentru numirea de Vlădici noi, cu un Mitropolit pe Cesarii lui Flip, cu un altul din Vodena, cu episcopul de Hebron în Palestina iar din cei mărginași, acela din Muncaciul Maramureșului. Iar Ion-cel-Cumplit având a rândul, cu treizeci de ani înainte, biserica se aduse pe episcopul, pe „Mitropolitul“ Românilor din Ardeal, Eftimie.

CRONICA.

Dar pentru școală. Prea Sfinția Sa Domnul Episcop Ioan I. Papp, — cuprins de adevărul cum că poporul nostru numai prin „lumină“ poate deveni conștiuit de sine întru înaintare pe toate terenele vieții practice, întru conservarea credinței sale strămoșești naționale, și că numai prin adevărata înțelepciune și rezistă contra atâtor ispiti grele pornite asupra lui, — a donat suma de 20 coroane pe seama bibliotecii școlare parohiale rom. gr. or. din Curtici. Întru mulți, mulți ani Stăpâne! George Mladin paroh.

Episcopatul nostru la guvern. „Tel. Rom.“ aduce știrea următoare: „Dupăcum am anunțat și în numărul trecut, conform hotărârii luate din partea consistorului nostru mitropolitan, Înaltpreasfinția Sa, arhiiepiscop și mitropolit Ioan Mețianu, însoțit de Preasfinții domni episcopi Nicolae Popea al Caransebeșului și Ioan I. Papp al Aradului a prezentat Joi ora unu d. a. în persoană contelui Apponyi, ministru de culte și instrucțiune publică memorandumul bisericii gr. ort române din Ungaria și Transilvania în cauză proiectului de lege despre raporturile de drept și în

bunătațirea salarelor învățătoarești la școlile confesionale din patrie, și insistă cu multă stăruință, ca să fie delăturate gravaminele din proiect cari, cum se arată în memorandum, jignesc drepturile autonome ale bisericii noastre. Preasfințiții noștri arhieriei, cari au grăbit și de astădată să-și facă datorința de apărători ai autonomiei bisericii noastre, au fost bine primiți din partea domnului ministru, fapt, care ne dă speranța, că pe calea aceasta se vor împlini barem în partea cererile juste și neexagerate ale bisericii noastre autonome.

O donație Academiei Române. D-na Alexandrina I. Ghica soția lui Ioan Ghica, a donat Academiei Române un fond de 50.000 lei sub numele de „Fondul Ioan Ghica”, din venitul căruia Academia să cumpere și să publice documente vechi, relative la istoria Românilor.

Inchiderea cărcimelor Dumineca. Comuna Berecze, urmând exemplul comunei Gelenceze, a luat hotărâre, ca să formeze un statut, pe baza căruia să închidă toate cărcimile Dumineca. Exemplu bun de imitat și în părțile noastre.

Centenarul primei cărți tipărite în limba bulgară. — Serie „Vecerra Posta” Nr. 1886 din 19 Noemvrie 1906, ziar care apare în orașul Sofia, capitala Bulgariei, că la 25 Noemvrie a. t. s'au împlinit tocmai 100 de ani de când s'a tipărit în tipografia sf. episcopii de Râmnic prima carte în limba curată a poporului bulgar, intitulată „Nedelnik, pouceniya nevski nedeliah” (Duminical, învățături pentru fiecare Duminecă) de către Sofronie Vratecianski, carte care și a dobândit în urmă numele popular de „Sofroniie”.

Cu această ocazie ministerul cultelor al Bulgariei a orânduit ca la 25 Noemvrie a. t. să se serbeze un iubilium de 100 ani cu cea mai mare solemnitate de către toți profesorii, învățătorii și tineretul tuturor școlilor din întreaga Bulgaria.

Cronică bibliografică.

Taru Noastră. 9: Carte de O. Goga. Cântecul lui Marcu (baladă populară). Proiect de tovărășie pentru asigurarea vitelor. [Car cu merinde în războiul dela 871 de N. Grigorescu, — tablou]. Ce să mâncăm, (Sfaturi țăranilor). Boalele și dușmanii viilor. Știri.

Junimea Literară (Cernăuți) IV. 3. Hutanii, (poezie) V. Huțan. Un document românesc cu marele sigil, D. Dan. Albina (poezie) după Baumbach. În atelierul unui artist, I. Grămadă. De dragoste, I. Streșină. Tatei, G. Rotică. Ceva despre limbele clasice în gimnazii, V. Grecine. Cărți pentru popor G. Tofan. Traduceri originale din Petöfy, de V. Loichiță și I. Broșu. Resbunarea L. Marian. Tânguirea copilei, de I. G. Toma. Cătră lună, V. Lochiță. Dări de seamă. Cronică.

Buletinul armatei și marinei 2. cuprinde: Note militare, de Gen. Crainiceanu. Geniu la cetăți. Șrapnele și scuturi. Vedete, tîrpiloare, automobile. Diverse. Bibliografii.

A apărut în tipografia noastră și se află de vânzare următoarele cărți:

„**Limba maghiară**” partea primă în ediția II-a de I. Groșorean și I. Moldovan prețul unui ex. 50 fileri.

„**A doua carte de cetire**” pentru elevii școlilor pop. de I. Groșorean și consoții ed. IV-a, prețul unui ex. 40 fil.

Poșta Administrațiunei.

Tămașda. Dorinței Dv. nu putem satisface.

Posta Redacțiunei.

V. C. Fiz. Pesac. Nu se poate publica articolul, din cauza tonului neobicinuit la noi, care-i slăbește seriozitatea.

Concurs.

Neprezentându-se recurenți cu cvalificația de clasa primă, prescrisă în § 17 al Regulamentului pentru parohii din anul 1906, prin aceasta se escrie concurs din nou pentru parohia vacantă **Pobda**, (protoprezviteratul Timișorii) (prin trecerea la penzie a preotului Ioan Savu), cu termen de **30 zile** dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala”. De astădată se admit să competeze și recurenți cu cvalificația din alineatul al 2-lea, al §-lui acum amintit, adecă cu cvalificația pentru parohii de **cl. a doua**.

Beneficiul parohial se compune din folosirea unei sesiuni parohiale, ștola și birul uzuat, cari computeate la olaltă asigură venitul prescris pentru parohii de cl. primă. Alesul, cât timp va fi în viață preotul Ioan Savu, va avea să răspundă în rate trei lunare ori lunare anticipate, la mâinile protoprezviterului tractual, cvota anulă de 400 (patrusute) coroane la ce se angajează și obligă material și moral prin acest concurs, iar un an după moartea acestuia, jumătate din această cvotă. Sarcinile publice și contribuiriile diecezane precum și birul protoprezviteral va avea să le supoarte alesul. Alesul e obligat să locuiască zece ani în casa bisericii și va răspunde epitropiei chiria anuală 100 cor.

Recursele ajustate cu documentele prescrise pentru parohii de cl. II. sunt a se trimite la P. On. Oficiu protoprezviteral al Timișorii. Recurenții cu observarea §-lui 20 vor avea să se prezinte în sfânta biserică spre a-și arată dexteritatea rituală și omiletică.

Dat din ședința comitetului parohial, ținută în Pobda la 11/24 Februarie 1907.

Comitetul parohial.

Cu consenzul pprezviterului: *Dr. Tr. Putici.*

—□—

3—3

Pentru parohia de **clasa III-a Cusiș**, din protopopiatul Vașcău, devenită vacantă prin moartea preotului Gavriil Iodnariu, în urma ordinului Venerabilului Consistor din Oradea-mare de sub Nr. 179/7 B. 1D07, se escrie concurs cu termen de alegere pe **25 Martie** v. „ziua Bunei vestiri” a. c.

Emolumentele sunt: Pământ parohial de șapte cubule, două cimiteri cu venit de cor. 77-20 fil.; câte una coroană de fiecare număr de casă, la olaltă 120

cor. apoi ștolele îndatinate, compute în 43 coroane și întregirea dela stat pentru preoții cu 8 clase 485 cor. 66 fil., pentru preoții sub 8 clase 685 cor. 66 fil.

Cei ce doresc a reflectă la aceasta parohie sunt poftiți a-și trimite rugărilor lor, ajustate conform §-lui 19 din Regulamentul pentru parohii, adresate comitetului parohial, subsemnatului în Segyest p. u. Rieni până opt zile înainte de alegere, iar în vre-o Duminică ori sărbătoare să se prezenteze la s. biserică spre a-și arăta dexteritatea n tipic și oratorie precum și în cântare.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu* adm. protopopesc.

—□—

3-3

Licitațiune minuendă.

Pe baza încuvișării V. Consistor Nr 4239/1906, prin aceasta se escrie licitațiune minuendă pentru facerea din nou a iconostasului, repararea și renovarea, pingarea și pictarea bisericeii din comuna **Zarand**, (com. Arad), cu termin pe ziua de **25 Martie (7 Aprilie)** în sărbătoarea Bunavestire la orele 2 p. m. în sf. biserică. Prețul de esclamare 6725 coroane. Doritorii de a licita au să depună în bani sau hârtie de volare un vadiu de 10% dela prețul de exclamare.

Întreprinzătorii nu au drept de a pretinde diurne, viatic și spese de călătorie.

Comuna bisericească își rezervă dreptul de a angaja pe acel reflectant, în care va avea mai multă încredere.

Planul, precum și preliminarul de spese, se pot vedea la oficiul parohial din loc.

Contractul încheiat pentru întreprinzători va fi valabil îndată după subscriere, pentru comuna bisericească însă numai după aprobarea Ven. Consistor.

Zarand, 25 Februarie 1901.

Comitetul parohial.

—□—

1-3

Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cor. nute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru oricare econom a întrebuința acest prav de îngrășare, căci prin această să urcă valoarea — adică prețul vitelor, porcilor și cailor. Prețul este 60 fil.

Moartea cloțanilor și a șoarecilor. Un prav sigur pentru stărpirea acestora. Prețul 60 fil.

Prav pentru ouatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe cântalcum nu ne ouă — sau foarte puțin. Prețul 30 fil.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este că vitele și porcii toamna și iarnă întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mâncărimea păduchilor, prin care și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i astfel încal în loc de a li-să ridica prețul, chiar perd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze această unsoare — căreia li e prețul 20 și 40 fil.

Extracte pentru prepararea romului și a diferitelor licheruri. Cine voiește să prepară rum și licheruri bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru 1 litră 40 fil. Pentru prepararea rachiului de prune iarăși 40 fil.

Thee foarte ieftină și bună. 1 pachet 20 fil.

Sirop de zmeură. Curat numai din suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 kg 1 cor. 20 fil.

Unsoare contra mânilor și picioarelor înghețate 70 fil.

Esență contra bătăturilor, (ochi de găină) 70 fil.

Toate aceste se capătă la:

— **Cornel Demeter**, apotecar în Szászváros.

„Janus

„institut de asigurare mutuală pe viață în Viena

s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili,

este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață“

| pentru Austro-Ungaria. |

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentalul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

➔ Premii eftine. Condiții de asigurare favorabile. ➔

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani.

Asigurare gratuită pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment.

Starea de asigurare 111.000.000 cor. | Averele institutului 31.000.000 cor.

Sumele de asigurare plătite până acum 56.000.000 cor.

Informațiuni îndatoritoare dă:

==== **Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric.** =====

==== **Lerchengasse Nr. 17. (N-rul Telefonului: 422).** =====

(44)